STÁTNÍ DIVADLO OSTRAVA
ČINOHRA
REŽIE: JURAJ DEÁK
PREMIÉRA 5. LISTOPADU
1994 V DAD

WILLIAM INGE

PIKNIK

SDO

William Inge

PIKNIK

Letní romance o třech dějstvích
Přeložil J. Z. Novák

Režie: Juraj Deák
Scéna: Alexander Babraj
Kostýmy: Zita Miklošová j.h.
Hudba: Pavel Helebrand j.h.
Pohybová spolupráce: Věra Herajtová j.h.
Dramaturg: Vojtěch Kabeláč

Helena Pottsová
Hal Carter
Millie Owensová
Bombarďák
Madge Owensová
Flo Owensová
Rosemary Sydneyová
Alan Seymour
Irma Kronkitová
Howard Bevans
Kristina Schoenwalderová

Marie Logojdová
Pavel Nečas
Tereza Bebarová
Lukáš Kraut
Lenka Vlčková
Alexandra Gasnárková
Veronika Forejtová
Jan Novák
Naděžda Letenská j.h.
Zdeněk Forejt
Michaela Bednářová j.h.

Představení řídí : Marta Celárková
Text sleduje : Daniela Kačorová

Premiéra 5. listopadu 1994 v Divadle Antonína Dvořáka.

William Inge
Zapomenutý hněv

Před dvanácti lety, když jsem byl ještě divadelním a filmovým kritikem na západě Spojených států, nebylo mi vůbec zatěžko nacházet náměty pro články,které jsem tehdy psal. Neměl jsem tenkrát žádnou zkušenost s profesiolálními divadly a jsem dnes ve velkých rozpacích, vzpomenu - li si na to, co jsem v té době uveřejňoval. Články totiž byly vždycky psány vysoce rozhořčeným tónem, který jsem považoval za jedině možný způsob psaní o divadle - tak jsem si totiž osvojil metody "destruktivní kritiky". Dnes, kdy již mám za sebou svůj příděl osobních nezdarů a zklamání - myslím si, že jsem tehdy používal divadelní kritiky, abych se zbavil smutku a pocitu únavy, které se postupně nahromadily v mé zápaďácké duši.
Dělalo mi dobře plísnit zájezdová divadla, která zabloudila do našeho města, za to, že nemají úroveň jako jejich newyorské vzory. Pociťoval jsem opravdové uspokojení v konstatování jak uboze hrají, domáhal jsem se ve svých článcích zřízení státního divadla se zápalem poutníka, který touží po vystavění svatostánku. Bavilo mne sršet zlomyslností, když jsem psal o nových , na zájezdech uváděných hrách, pociťoval jsem jako osobní urážku, že se v našem divadle nehrají klasici, a zuřil jsem, když noví dramatici nebyli dost smělí k experimentování. Jako by se mne přímo dotýkal nedostatek jejich představivosti.
Dnes už jsem součástí téhož divadelního světa, na který jsem tehdy podnikal tak zuřivé nájezdy. Začalo to asi v létě 1949, kdy jsem pln obav přijel ze St. Louis do New Yorku, abych se zúčastnil zasedání Svazu dramatiků, kde se jednalo o mé první hře "Vrať se malá Šebo". Některé referáty způsobily, že jsem přímo zuřil. Tak pálily a bolely. A byla to právě ta jejich destruktivnost, která ve mně zanechala pocit bezmocnosti a křivdy. Což tyto referáty nemohly kritizovat mou hru, aniž si odpustily plno zlomyslnosti? Proč mi nemohly ponechat aspoň základní pocit sebeúcty? A tak jsem si uvědomil, že mi osud uštědřil pořádnou dávku mé vlastní protivné medicíny. Ať už si moje hra zasloužila takovou lekci, nebo ne, já jsem si ji zasloužil.
Teprve, když si Šeba zajistila své místo v divadle na Broadwayi, začal se mne zmocňovat zvláštní klid, který vyvěral z poznání, že jsem se stal součástí z jiného světa. Shledal jsem, že už mne nedovedou rozčílit věci, nad kterými opravdu nemá cenu se rozčilovat. Nedostatky divadel nezmizely, a ani já se nepokoušel uchlácholit se tím, že snad neexistují.

Rozdíl byl v tom, že jsem našel nové stanovisko. Bylo mi tehdy 35 let, ale poprvé v životě jsem se naučil rozumně přistupovat k nedokonalé současnosti. Když jsem měl za sebou zkušenost uvedení jedné hry, začal jsem zcela jinak hodnotit všechno, co jsem v divadle viděl. Už mne nikdy nepřekvapovalo, že lze vidět špatné představení. Vzal jsem na vědomí, že existují špatné hry. A že se nad tím někdo může pohoršovat a jiný si přát, aby existovaly lepší. A při každé premiéře mne stále uvádí v úžas, když vidím, že hra přežila "těch tisíc přirozených rad", které nevyhnutelně musí přečkat, má - li mít skutečný úspěch.
Existují totiž dneska četné okolnosti, které ztěžují život a práci na divadle, okolnosti, o kterých se mi nikdy ani nesnilo, dokud jsem žil na venkově a o kterých si ani nemůže udělat představu ten, kdo nezískal zkušenosti z vlastní praxe. Nedostatek divadel, stále rostoucí výrobní náklady, nové daně a jejich naprostá bezohlednost vůči těm z nás, kteří nemají stálé příjmy - to všechno dělá z našeho divadla nejhorší hazard a člověka se zmocňuje pocit beznaděje, má - li vůbec co říci. A kdo by ho také poslouchal. Jistě postačí, když řeknu, že se nám upírá právo na budoucnost a klidné stáří, zatím co přítomnost je plná hrozivé nejistoty. A všechny tyto okolnosti se promítají do života lidí našeho povolání. Nikde jinde není soutěž tak vyčerpávající, jako právě na divadle, kde boj o život hrozí udělat z nás všech opravdové netvory.
Když se tak někdy dívám na všechny ty chyby a nedostatky dnešního divadla - a příležitostí k tomu mám dost - divím se, kde se tehdy ve mně vzalo tolik žluči, ať už oprávněné, nebo proto, že jsem se cítil dotčen. Je zbytečné se vztekat nad skutečností, které můžeme jen litovat a trpělivě usilovat, aby došlo ke zlepšení. Dnešní divadlo - jeden z mála zdrojů krásy v našem životě stojí tváři v tvář nesmírným překážkám. Jen málo z toho, co se udělalo v našem divadle, se může považovat opravdu za krásné, pravdivé, radostné nebo pokrokové. Nejvýše jednou nebo dvakrát za rok se ukáže hra, která může ospravedlnit naši existenci, protože ve skutečnosti jsme pouhým zábavním průmyslem, který sem tam má možnost objevit pravdu a krásu a tak trochu obohatit život. Přál bych si, aby bylo více svobody v našem divadle i v našem životě, právě tak jako více sebekázně, protože obojí kráčí ruku v ruce. Ale každou chvíli přinášejí časopisy zprávy o děsivých nových zbraních, které by mohly zničit všechen život za pár dní. Nedovedu se ubránit podivu, jak v této situaci je báječné a překvapivé, že ještě máme vůbec nějaké divadlo.

William Inge
očima Tennesseeho Williamse

Kdo je William Inge jako člověk, je podle mého soudu věrně zachyceno v tom, co napsal William Inge jako dramatik. Jdete - li na jeho hru, je to jako byste šli navštívit někoho v nejbližším sousedství, kdo si zaslouží, aby ho měl kdekdo rád. Jste přijati vřele a zdvořile. Osobnost tohoto muže ze sousedství vyzařuje pokojný jas, má porozumění a vlídnost moudrosti i moudrost vlídnosti... Ale pro hosty tohoto souseda je připraveno překvapení, nikoli divoce násilnické, ale pozoruhodně velké: podobně jako William Inge, dobře vychovaný muž původem z Kansasu a vyrostlý v St. Louisu, i William Inge, dramatik, užívá svých podivuhodných způsobů jednání k patřičným dramatickým účelům, totiž k tomu, aby uvedl do viditelných tvarů skutečnost, skrytou hluboko pod povrchem. Dosahuje toho postupem, jemuž se běžně říká nastavování zrcadla, ale zrcadlo se náhle může změnit v rentgenogram, a ani nepostřehnete, kdy přesně zrcadlo přestává být zrcadlem a kdy se před vámi na jevišti objeví pronikavější odhalení... Ten milý, dobře vychovaný soused, mluvící s přízvukem, který nepatří do žádné jiné oblasti, než do oblasti dobrého vychování, začal odkrývat svět, skrytý uvnitř světa, a není to už svět, na jehož objev vás připravil způsob, jímž vás uvítal, ale tajemný svět, existující za clonou sousedské obřadné zdvořilosti... Neroztrhává, ale pokojně odhrnuje závoj, který vám bránil, abyste sami sebe viděli ve své pravé podobě. Setkal jsem se s Williamem Ingem v St. Louisu v lednu 1945. Bylo tomu zrovna několik týdnů, co Laurette Taylorová začala lámat ledy chicagské zimy tím, jak hrála v mé první úspěšné hře, v "Skleněném zvěřinci". Vrátil jsem se do St. Louisu ke svým rodičům hledat útočiště před otřesem náhlé proslulosti, ale útěk zdaleka nesplnil svůj účel. Nebyl jsem doma ještě ani den, když mě matka vyrušila z práce, s níž jsem se uchýlil do suterénu našeho najatého předměstského domu - krátce před tím jsme se pozvedli nad úroveň obyvatel běžného městského činžáku, a řekla mi, že mě volá divadelní kritik listu Star-Times, vydávaného v St. Louisu. Byl to Inge. Řekl mi, že tady píše články o divadelnících, kteří přicházejí do St. Louisu, a že by rád o mně napsal jako o jednom z rodáků, kterým se podařilo prorazit.S porozuměním se mě taky zeptal, jestli by mě netěšilo sejít se s jinými lidmi, než s rodinnými známými, jejichž nevelké množství se právě tehdy vinou náhlé změny společenského postavení naší rodiny zcela rozprchlo. Řekl mi, kdy a kam mám přijít. Bydlel v jedné z novostaveb, nahrazujících původní domy v obstarožní čtvrti města, ale když mi otevřel, spatřil jsem za ním reprodukci svého oblíbeného Picassa a hned jsem věděl, že rozhovor vůbec nebude trapný. Skutečně nebyl.
Když jsem se vrátil do Chicaga, abych vylepšil, co se dalo, na úspěšném provedení "Skleněného zvěřince", Inge se přijel jednou v sobotu na tu hru podívat. Nevěděl jsem až do té soboty, že se chce stát dramatikem. Po představení mě doprovodil do hotelu, a cestou mi se svou přízračnou prostotou a přímostí sdělil, že jediným jeho přáním v tomto světě je stát se úspěšným dramatikem. Tenkrát mi připadalo, že toto jeho vyznání je zdvořilost, jakýsi pokus zahnat nevysvětlitelnou sklíčenost, jež mě přepadala v době, kdy jsem se měl cítit na vrcholu blaženosti, ono zlověstné zklamání, jež mě provázelo jako stín, kamkoli jsem se tehdy hnul.
Říkal jsem mu o tom pocitu, ale měl jsem dojem, že mě snad ani neposlouchá. Mám dojem, že William Inge se už tehdy rozhodl přivolat k sobě týž stín a zaplavit jej světlem. A právě to Inge od té doby vykonal.
Příběh jeho vzestupu v americkém divadle je napovrch klamně snadný. Ve skutečnosti je za tímto vzestupem skryta jeho osobní Odyssea, a tato Odyssea, kterou znám a která mě ohromila a byla pro mne inspirací, je stejně dramatická a podivuhodná jako hry, které dal jednu po druhé americkému dramatu - a doufám, že jednoho dne napíše tuto svou osobní Iliadu či Odysseu, jako další hru, jako homérské drama, v němž schodiště stoupá z temna k světlu tím, co skvělého a statečného je v jeho vlastní povaze.

TENNESSEE WILLIAMS v únoru 1958

Poznámka k autorovi

William Motley Inge se narodil 3 .května 1913 v městě Independence ve státě Kansas. Pocházel z početné rodiny a od mládí miloval divadlo. Na rok zanechal studií a jezdil s kočovnou hereckou společností.
V roce 1935 dokončil studia na Univerzitě státu Kansas a později pokračoval ve studiu anglického jazyka a literatury v Nashville. Od roku 1938 do roku 1943 učil dramatu na Stephensově koleji v Columbii ve státě Missouri. Později pracoval jako kritik divadelní, hudební a filmový pro list Star-Times v St. Louisu, kde také učil angličtinu na Washingtonově univerzitě.
Po roku 1950 se věnoval pouze psaní her a později i filmových scénářů. Zemřel 10. května 1973 v Los Angeles.

Napsal:

1947
Návrat do pekla
1949
Vrať se, malá Šebo (zfilmováno)
1953
Piknik (zfilmováno s Kim Novakovou)
1955
Zastávka v Kansasu (zfilmováno s Marilyn Monroe)
1957
Tma nahoře na schodech
1959
Ztracené růže
1961
Přirozená náklonnost
1961
Třpyt v trávě

Vedoucí výroby a technického provozu Stanislav Muntág, vedoucí dekoračních dílen Marcela Kožušníková, vedoucí krejčovny Alena Kantorová, jevištní mistři Jan Benek, Antonín Krajíček,mistr osvětlení Zdeněk Osif, mistr elektroakustiky Bořivoj Wojnar, mistr vlásenkárny Jindra Kučajová, rekvizity Zdena Vojkovská, mistr garderoby Růžena Mauerová.

Program vydalo Státní divadlo Ostrava, ředitel Ilja Racek, šéf činohry Juraj Deák, Vojtěch Kabeláč, redakce programu Vojtěch Kabeláč, výtvarník programu Alexander Babraj.
Veškerá práva k provozování díla zastupuje Dilia Praha.
Vytiskl Polykart Vratimov